

Anàlisi i proposta de desenvolupament del sector de cooperatives, associacions i grups de persones consumidores de productes agroecològics

Aquest text és una crida a millorar les nostres organitzacions de persones consumidores de productes ecològics.

Les reflexions i propostes que hi apareixen no formen part d'un consens, ni de cap recepta, creiem que són interessants i dignes de tenir en compte, però no cal que hi estiguem d'acord amb totes.

A més no és un text acabat, és un material per debatre i caldrà ampliar-lo amb el resultat de la creativitat col·lectiva. Especialment cal fer propostes de com aplicar a les idees generals.

0 Introducció

La primera organització de consumidors ecològics de l'Estat neix a Catalunya molt al final de la dècada dels 70, i es legalitza com a cooperativa, El Brot SCCL, a finals dels vuitanta. Les futures cooperatives i també alguna associació rebran el seu acompanyament i suport, i durant els anys noranta existirà una coordinació forta a nivell català i també estatal. La coordinació estatal va quedar interrompuda a finals de la primera dècada d'aquest segle, amb 60 organitzacions que en formaven part. Pel que fa a la coordinació catalana, i després del creixement del consum organitzat a principis dels 2000, es va optar per una legalització a través de l'associació Ecoconsum, nascuda el 2005 i dissolta el 2016. Actualment les cooperatives que han mantingut la coordinació s'estan constituint formalment com a sectorial – La Coordinadora- dins la Federació Coopsconsum.

1

A partir del 2000 vam viure un creixement del consum organitzat de productes ecològics, bàsicament per la multiplicació de grups a partir de llistes d'espera que es generaven en posar un topall baix al nombre de socis. Sembla que hi ha hagut onades relacionades amb mobilitzacions socials i crisis sanitàries que han produït reflexions individuals i col·lectives i sovint han vist el consum com un àmbit d'acció pràctica.

Es va intentar mantenir la coordinació i cohesió del moviment ja existent, però el creixement va ser ràpid, divers, al marge dels referents existents, estès al llarg del territori i en grups petits que, majoritàriament, no es van vincular a cap mena de coordinació per falta d'efectius o per tenir aconplastats els seus objectius prioritaris amb una estructura desconnectada. Tot i així, La Repera, fou un espai de trobada – especialment de productores i consumidores- d'una part d'aquestes iniciatives.

2

La crisi econòmico-financera del 2008, lentament, va anar afectant als grups i cooperatives de consum. S'hi va sumar un procés de desenvolupament de l'oferta ecològica cap al mercat convencional que va facilitar l'accés al producte amb certificació ecològica en botigues, grans superfícies i online, alternatives amb més visibilitat de cara als nous consumidors que s'apropaven als productes ecològics.

Això va reduir primer les llistes d'espera a les organitzacions de consumidors amb un nombre màxim de membres pre-establert i, finalment, és reduí el nombre de socis, impeding el relleu en els casos sotmesos a una gran rotació i mobilitat. La conseqüència van ser les dificultats econòmiques, causades per la baixada de facturació o de quotes, i per l'aturada en la multiplicació i expansió dels grups de consum, exceptuant algun repunt com les mobilitzacions del 15M [2011].

Arrel d'aquesta situació, els darrers anys, sorgeixen –tant dins com fora de les organitzacions existents– plantejaments que volen resoldre els nous reptes a partir de prioritzar el que anomenen “canvi o salt d'escala”, cercant un increment en el nombre de socis i en el consum.

3

La dinàmica de multiplicació en grups petits, probablement va ser positiva en molts aspectes en el seu moment i en determinats contextos, per la simplicitat en l'establiment de projectes amb costos reduïts, l'extensió

territorial, etc.. Cal reconèixer que no va ser resultat d'una planificació conjunta i que va arribar als seus límits i va generar problemàtiques, com la fragilitat econòmica, la dificultat de coordinació i representativitat per produir un acció conjunta de transformació social, la baixa capacitat d'aglutinar demanda suficient per a molts tipus de productors i elaboradors (tot i que ha estat important per donar suport a nous projectes en casos determinats) i per tant per contribuir significativament a una xarxa d'economia alternativa.

4

Tot i aquestes limitacions referides al creixement i a l'impacte social, les cooperatives i grups de consum han demostrat tenir una forta resiliència i estar consolidades. Cal remarcar que les cooperatives pioneres tenen projectes més potents econòmicament, i en el cas de El Brot també representativament i socialment.

5

La capacitat de resposta a l'estat d'alarma per la COVID19 ha estat majoritàriament notable per part de grups, associacions i cooperatives, que han mantingut un bon proveïment tot i l'augment de demanda, i s'han autoorganitzat ràpidament en torns, neteja, suport mutu i protecció, valoritzant la proximitat i el barri.

S'ha produït alhora una reflexió social, sobretot per part d'institucions, de sectors d'activitat i de gent no vinculada directament amb l'agroecologia, favorable a l'agricultura de proximitat, al suport a la pagesia, a buscar alternatives per enfrontar la crisi climàtica, etc. que coincideix plenament amb les nostres pràctiques, reflexions, principis i objectius.

6

Aquesta nova crisi també ha ressaltat, a la vegada, molts límits. Alguns grups de consumidors en les primeres setmanes han perdut l'accés als locals quan aquests eren municipals (BCN) o cedits per altres entitats –en alguns dels casos–, i han hagut de reclamar (i aconseguir) la reobertura de locals, s'han hagut de reinventar o han suspès comandes algunes setmanes. Altres han estat sense cobertura legal durant un temps, altres han vist limitada la distribució i recepció d'alguns productes per comandes massa petites. Finalment no s'ha pogut respondre significativament (com sempre, amb excepcions importants) a problemes de sectors de pagesia que han perdut el seu canal de venda, per falta de volum o perquè la majoria no obren al públic general.

Què cal fer?

7

Fa temps que hi ha un debat obert referent al canvi d'escala de grups i cooperatives de persones consumidores. Sovint es fa des de fora de les mateixes organitzacions de consumidors i amb plantejaments maniqueus (sense matisos), de fet hi ha hagut sempre diversitat de propostes i dimensions. Així es desvirtua el debat i es menyspreen els èxits dels diferents projectes i del moviment en general. En aquest debat s'ha introduït també la idea de supermercat cooperatiu –no sempre en forma de cooperativa de consumidores–, però aquesta és una simplificació que no centra el debat en el paper principal dels consumidors auto-organitzats sinó en la pretensió de manejar un gran volum i diversitat de producte i de superfície de l'establiment, és a dir que aquesta mena de creixement es supedita a la fortalesa econòmica i a donar més servei, i es deixa en segon pla l'autogestió, que és el fonament polític i social de les cooperatives. No cal descartar l'opció, sinó considerar-la una opció més i avaluar, en cada cas, si s'ha estat capaç de construir un projecte autogestionari de consumidors. Per altra banda cal recordar que a Catalunya ja existeixen cooperatives de consumidors amb una gran superfície, nombre de socis, treballadors i obertura al públic general, que alhora es basen en la presa de decisió per part dels consumidors. Tampoc cal pretendre que ha de ser una alternativa hegemònica ni que resoldrà una suposada incapacitat d'altres tipus de propostes per respondre a la diversitat de necessitats individuals i col·lectives dels socis, ja que tots els projectes i experiències es poden millorar i poden donar aquestes respostes, només cal proposar-s'ho.

Falta doncs, una proposta de desenvolupament o creixement que inclogui els diferents projectes i realitats i que sigui alhora pròpia de les organitzacions de persones consumidores de productes ecològics.

8

Aquesta proposta ha de permetre que cada grup, associació o cooperativa decideixi si vol canviar o en quina mesura vol fer-ho. Potser cadascú ha de fer un o més passos, grans o petits: alguns voldran passar a tenir un local propi, altres un local millor, altres més dies d'obertura, altres passar d'associació a cooperativa consolidant la seva organització i dinàmica col·lectiva, altres la fusió de cooperatives, altres començar a participar en espais de coordinació i de transformació social, altres adquirir equipament com una cambra per poder fer compres a l'engròs millorant preus i logística, etc.

Alguns aprofitaran aquest moment de reflexió social on el debat s'ha centrat en l'alimentació de proximitat, ecològica, la sobirania alimentària i la transformació necessària en relació a la crisi climàtica, per fer un canvi potent i un salt d'escala real en tots els aspectes.

9

Els objectius que es poden plantejar en el procés de millora de les cooperatives, associacions i grups de consumidores són:

- Ser capaços d'incorporar totes les persones que es vulguin associar (seguint el principi cooperatiu d'obertura)
- Incrementar del volum de compra per assolir un òptim aprofitament de recursos: el transport ha de ser eficient, per l'impacte ecològic, per assolir el criteri de compra directe en el major nombre de proveïments i per no desincentivar la transició agroecològica de productors i territoris.
- Aprofitar els locals tots els dies de la setmana per reduir l'impacte de les despeses fixes en quotes i/o preus de producte.
- Millorar els locals a nivell de salubritat, espai, accessibilitat, equipaments, etc.
- Diversificar producte per poder fer el 100% de la compra a la pròpia cooperativa i per adaptar-se a les diferents necessitats dels socis quant a gustos i recursos.
- Adquirir la capacitat de crear fons cooperatius per establir mecanismes de solidaritat entre els socis.
- Millorar el nivell d'autogestió, tant en l'àmbit més intern com en l'àmbit de coordinació - sectorial i territorial. Cal intervenir per gestionar el comú democràticament. Cal ser capaços d'eixamplar, mantenir o establir les condicions per a la plena participació en la presa de decisions, en tots els aspectes que ens afecten com a socis i com a ciutadans, a la vegada que incorporem més persones en aquest procés. Per això, i des de la transparència, cal millorar l'organització, la formació, la informació i la comunicació. A les cooperatives i als seus socis, ens atenyen moltes més coses que les que passen dins dels nostres locals, ens afecten l'urbanisme, l'accés a la terra, el relleu generacional de la pagesia, la disponibilitat i repartiment de temps dedicat a les cures (mai retribuïdes), les activitats indispensables de reproducció social (salut, educació, producció d'aliments, habitatge...), la participació i la presa de decisions, la transformació social o tantes altres qüestions. Per tant, ens cal estar ben organitzats per poder ser presents en les coordinacions –sectorials i territorials– i les confluències que es constitueixen en tots els àmbits i nivells.

10

Els objectius o projectes col·lectius que es poden plantejar en l'àmbit de La Coordinadora, poden ser:

- Realitzar compres conjuntes o coordinades que ens permetin donar suport a projectes de producció afins que necessiten volums importants per poder fer certes inversions, com poden ser els productes elaborats. Les empreses locals que fins ara ens han estat proveïnt estan sent absorbides per multinacionals en molts casos.

- Estendre i millorar els sistemes de garantia participativa (SGP) que ja tenen algunes de les nostres cooperatives de consumidores.
- Mantenir i millorar també la participació en el CCPAE, on cal vetllar per la qualitat i el rigor.
- Establir protocols per fer anàlitzes del producte que estem consumint, mirant d'aconseguir tarifes avantatjoses amb els laboratoris.
- Facilitar la mobilitat dels nostres socis en el territori que, per decisió pròpia o per causa de la mobilitat laboral o la dificultat d'accés a l'habitatge, canviïn de barri o de població, tot creant una xarxa de cooperatives i grups de consumidores que estiguin oberts a noves incorporacions de socis.
- Millorar l'accessibilitat a les nostres organitzacions, de manera que persones que fins el moment no hagin format mai part de cooperatives de consumidors s'hi acostin i per tant, es puguin aconseguir increments de demanda per generar, també, més superfície de terra conreada de manera ecològica.
- Lluitar conjuntament amb la pagesia per garantir l'accés als recursos, per la reproducció de la cultura pagesa i finalment per augmentar la quantitat de terra conreada de manera ecològica i amb justícia social, de manera que garantim l'abastament a les nostres organitzacions. Això ho podem fer, per exemple:
  - Participant en la planificació i la gestió de la logística com un recurs del comú. Cal gestionar-la de manera transparent i democràtica, amb la participació de tota la cadena d'usuaris i donant resposta a les necessitats de les persones.
  - Garantint que no es privatitzin els recursos genètics, amb la participació en la gestió comunal d'aquest recurs, a través de la Investigació-acció participativa en programes de conservació, millora i multiplicació.
  - Promovent la creació d'Espais Test Agraris per fer viable el relleu generacional al camp per part de persones que no formen part d'un projecte familiar, ja vinguin de l'espai urbà o hagin estat treballadors agrícoles però sense experiència en la gestió integral d'un projecte agroecològic. Actualment hi ha un envelliment molt evident i accelerat de la població activa que es dedica professionalment a l'agricultura, i difícilment serà revertit només a través d'un relleu familiar. En aquest sentit, cal organitzar el suport als nous projectes.
  - Promovent l'accés a la terra per a totes les persones que vulguin produir aliments, dins un objectiu de sobirania alimentària.

11

Quant als reptes actuals, plantegen com sempre amenaces i oportunitats respecte les quals cal estar ben atents i proactius. La crisi de la COVID19 i del sistema polític i econòmic, afegida a l'emergència ecològica, comporta tot de perills:

- Crisi econòmica: corrupció, privatitzacions encara més agressives, més precarització, més especulació.
- Atur i empobriment.
- Control social, indefensió i por, autoritarisme.
- El rentat verd de les empreses que treballen en i pel sector primari.

Quant a les oportunitats podem apuntar:

- Canvi de percepció sobre la política alimentària, tant de diferents capes de la població com de governants o de determinada pagesia.
- Possible baixada de preus de locals comercials

- Canalització de recursos públics cap el cooperativisme i la seva organització.

12

Finalment, cal elaborar material per al debat de totes les sòcies:

- Textos de formació i reflexió.
- Descripció de diferents alternatives organitzatives, amb els seus processos i graus d'implementació.
- Estudis econòmics d'impacte del volum de compra en el repartiment dels costos tant a cooperatives com a proveïdors.
- Etc.

Tot plegat per trobar objectius comuns envers la transformació del model alimentari i del conjunt de la societat, que permetin la definició d'una estratègia conjunta d'una part significativa d'organitzacions. Aquesta estratègia s'articula a través d'una xarxa basada en els principis de l'agroecologia, la cooperació, el consumidorisme i l'economia social solidaria.

.....Continua.....